

4. Aby v školách obojemu podľa punkta 1. a 3. vyznačil sa majúcih národno-politických a cirkevných okresov, a síce nižších i vyšších, ba i najvyšších výlučne reč slovenská, poľažne ruská bola rečou vynaučovacou a naukosdelnou.

5. Aby cieľom vzdelávania svojej reči a literatúry učené spoločnosti založiť a k tomu cieľu príspevky na poli svojej národnosti slobodne zbierať mohli, k podporovaniu ale ústavov výlučne len cieľom iných národností venovaných nútení neboli. — Taktiež, jestli by jakýkoľvek ústav, ktorý len výlučne záujmy dajednej inej národnosti za cieľ má od štátu pomoc mal dostávať, žiadajú Slováci a Rusíni, aby i jejich podobné ústavy kadenáhle existovať začnú, v tom istom pomere od štátu podporované boli.

6. Naposledy, aby v záujmoch nepolitických, lež len čisto národných, cirkevno-administratívnych a ekonomických, v záujmoch vychovávaní a škôl, naposledy literatúry a umenia, zhromaždenia národné, pod menom sbor alebo snem národný, podľa potreby držať, držiavať, tam sa radiť a v poľahu na spomenuté predmety vonkoncom platné uzavrenia donášať mohli. Čo sa týchto zhromaždení dotýče, za potrebné sa uznáva jedno všeobecné zhromaždenie Slovákov a Rusínov v poľahu na spoločné národné záujmy, ináč ale čo sa predmetov do oboru vychovávaní a rozličných cirkví prináležajúcih dotýče, odseky podľa rozdielu vyznaří náboženských usporiadať.

V tomto záleží to, čo Slováci a Rusíni žiadať môžu a musia a síce preto, že bez toho jako národ čo sú a ostať chcú žiť nemôžu a po druhé, že v žiadostiach týchto nič takého niet, čo by nespravedlivé alebo asnáď spoločnej vlasti nebezpečné bolo, naposledy že v žiadostiach týchto nič takého niet, čo by vo vlasti našej už neexistovalo.

V poľahu na toto poslednie pripomínáme okrem hore uvedených príkladov spišských nemeckých miest, hajduckých a jazyko-kumanských okresov, ešte sedmohradských Sasonov, a z druhej strany protestantov uhorských. —

Je to v zákonodarstve našom uhorskom už od starodávna uznaný princíp: menšine v poľahu na jej osobitné záujmy autonomiu zabezpečiť, aby sa proti nátisku väčšiny poistiť a brániť mohla.

My, Severoslovania uhorskí, len to žiadame, čo zákonodarstvo uhorské v spomenutých pádoch nie len možným, ale skrze uvedenie do krajinských zákonov i uzákonení hodným byť uznalo — a jestli hrstku spišských Nemcov, jestli protestantov zákonodarstvo uhorské sa zaujať chcelo a vedelo, čím viac nárokov môžu a musia mať tri miliony Slovákov a Rusínov na uznanie tohože zákonodarstva.

Pisali sme a píseme tieto riadky v deň slávneho vzkriesenia syna božieho, v deň slávneho víťazstva života nad smrťou, pravdy nad bludom, spravedlnosti nad krivdou, svetla nad tmou, dajže bože, otče láskavý, aby i snem tento krajinský bol slávnou slávnosťou slávneho víťazstva pravdy nad bludom, spravedlnosti nad krivdou a života národného nad vedomými i nevedomými národovraždami.

76

List Jána Palárika Martinovi Hattalovi.

Originál v pozostalosti M. Hattalu v ANMP, č. 12 M 60. Pešť 4. apríla 1861.

Ján Palárik informuje adresáta o svojom národovectve v súvislosti s prispievaním do Priateľa ľudu, o stanovisku k politickej skupine Mácsayovcov, pričom

vyslovuje nádej, že sa azda podarí ju získať pre slovenskú vec úplne. Napokon sa ponosuje na nezáujem o slovenské veci v Čechách.

Milý priateľu!

Velice potešil ma Tvoj priateľský úsudok o mojom doterajšom pôsobení literárnom, bo mňa už ľudia à la Hurban a Hodža, ktorí od nosa ďalej nevidia, do podozrenia odrodilstva uvádzali, že praj s maďaronmi do jedného mechu dujem, že som sa dal od našich protivníkov zakúpiť alebo terorizovať, atď. Menovite moje pripojenie sa k Máčajovcom bolo mnohým trn v oku, ale teraz hádam už ináč zmýšľať začínajú o mne. V jakom smere v poťahu na našu slovenskú národnosť teraz Priateľ ľudu pracuje, už Ti je, myslím, známo z vyšších posiaľ šesť čísel — bo som i na Tvoju stranu predplatil na tento časopis do konca júna 2 zl. — myslím, že poriadne dostávaš čísla. Urobil som to v priateľskej dôvere, že nič nebudeš mať proti tomu. Môjmu zaiste vlivu poďakovať majú Slováci, že Priateľ ľudu národnosť slovenskú brániť počína, čo dľa mojej mienky je vec najvyšš dôležitá a veľiká pre nás výhra, pretože Máčajovci boli sťa odrodilci a maďaróni vôbec známi, jejich teda terajšia za národnosť slovenskú vystúpenia na našich maďarónov jedine blahodejne pôsobiť môže, tým viac, že majú na Priateľa ľudu už vyše 1100 predplatiteľov, medzi nimi veľiká sila maďarónov a odrodilých našich zemänov, kdežto naše Pešt-Budínske Vedomosti posiaľ len 400 predplatiteľov majú. Je síce pravda, že Máčajovci nie sú celkom naši ľudia, ťahajú oni k maďarizmu, ani pravopis slovenský dosť v moci nemajú, ale to nevaďí, aby sme ich na čas za nástroj našej veci použili, keď sa zo sobeckých pohnútok použiť dajú, — a možno i to, že konečne celkom zo svojho maďarónstva vytriezvejú, čoho ja silnú nádej mám. — Musíme si takto pomáhať, keď naša národnia strana sa v posledných časoch s tým prekliatym luteránskym Patentom¹ a svojím za predešlú vládu rakúsku vystúpením (čo som ja hneď zpočiatku reprobovať a prekaziť chcel, ale mňa nepočúvali) v celej krajine tak hrozne depopularizovala a kompromitovala. Toto, jako i čechistov horlenie, vecám našim náramne škodilo. Ale o tom ani len myslieť viac nechcem, bo to hneď celú žľč vo mne búri. — Ďalší obsah Tvojho listu, menovite o pôsobení Čechov a o spojení národnej strany so šľachtou ma velice zaujímal, — a bárby sme i my Slováci takého Riegra alebo Clam Martinica² mali. Víťazstvo českej národnej strany pri voľbách na snem nás tu nevýslovnou radosťou elektrizovalo. My sme dačo podobného na Slovensku nemohli vyvieť pre nadrečené neprajné okolnosti. Len to nás bolí, že časopisectvo české tak málo si všíma našich nových časopisov slovenských, ani len zmienky nerobia o našich Peštbudínskych vedomostiach a o Černokňazníkovi, — a žiadna kaviarňa v Čechách a v Morave, ba ani len Beseda pražská³ není predplatená na nášho Černokňazníka. Čo je to potom vzájemnosť? My Slováci na stá a stá časopisov českých držíme, a síce len preto, aby sme ich tam proti Nemectvu podporovali a Česi nám

¹ Palárik má na mysli Patent o organizácii evanjelickej cirkvi v Uhorsku, vydaný 1. septembra 1859, ktorý veľmi rozbúrili politický život v Uhorsku.

² Heinrich, Jaroslav Clam-Martinić (1826—1887) bol český politik, vodca tzv. českej historickej šľachty. — Fr. L. Rieger (1818—1903) bol vodcom tzv. staročeskej strany, ktorý mal priaznivý vzťah aj k slovenskému národnému hnutiu už pred rokom 1848.

³ Vznikla roku 1844. Jej členmi boli okrem iných aj P. J. Safárik, Fr. Palacký, J. Jungmann a i.

v našom ťažkom boji proti maďarizmu žiadnej podpory nedávajú. To je smutno. Náš Černokňazník nemá posiaľ iba 450 predplatiteľov a potreboval by k svojmu udržaniu aspoň 1000. Nože, brat môj, rob tiež tam dačo, aby Česi aspoň nášho Černokňazníka podporovali, aspoň kaviarne, Beseda a daktori horlivejší mohli by naň predplatiť. Za Teba som na Černokňazníka predplatil do konca mája 1 zl. 40 kr. S touto príležitosťou prosím Ťa navzájem, aby si za mňa predplatenie na Národné listy⁴ obnovil s 3 zl. 27 kr. od 1. apríla na tri mesiace, lebo moje predplatenie bolo len do konca marca a ďalej mi čísla posielajú. Veď sa vyrovnáme. Ostatne stáleho zdravia Ti prajúc, zostávam Tvoj starodávny priateľ

Ján Palárik

77

Rozprava Jána Nemessányiho „Naše časy a naša úloha“.

Uverejnil PSL, roč. III, č. 16—17. Budín 20. a 30. apríla 1861.

J. Nemessányi sa zaoberá politickými problémami postavenia Slovákov v Uhorsku pred otvorením uhorského snemu roku 1861, ktorý mal riešiť nielen ústavný vzťah uhorsko-rakúsky, ale aj národnostnú problematiku. Autor sa najprv zaoberá bachovským režimom a tvrdí, že napriek jeho škodlivým účinkom mal priaznivý vplyv na rozvoj národného povedomia práve tak, ako aj udalosti rokov 1848—1849. Ak Bach chcel centralizovať pod rakúskou vládou, chceli Maďari roku 1848—1849 centralizovať pod svojou vládou. Určuje, čo je národnosť, stanovuje význam národného zriadenia a vlády národností. Zdôrazňuje potrebu milovať vlasť, obranu ústavných zákonov z roku 1848, najmä stoličného zriadenia. Vyslovuje sa za udelenie práv slovenskej národnosti, zabezpečenie prístupu k Maďarom, za potrebu získania slovenskej šľachty. Získaním šľachty sa stanú Slováci slobodnejšími a silnejšími. Vyzýva, aby šľachta pristúpila k slovenskému národu a ponúka jej vodcovstvo, ktoré nech prijme z lásky a nie s úmyslom podvodným. Slováci tak robia preto, aby sa vedelo, ako usporiadať ich budúcnosť v rozhodnej dobe. Slováci majú právo na šľachtu, lebo tá v minulosti žila z nich. Slovenská šľachta má pestovať slovenské snahy. Porovnáva poslanie slovenskej šľachty so šľachtou českou a maďarskou a výsledky jej činnosti v prospech národa. Slovenská šľachta, ak pristane na spoluprávu so slovenským národom, bude mať veľa práce. Spojenie s Maďarmi v ohľade politicko-národnom na základe *sum cuique* považuje za strašnú mátohu. Navrhuje zvolať národný výbor, ktorý by spravoval a rozhodoval o národných záležitostiach, reprezentoval by národ a vypracoval by jeho národný program. Nie petície, ale činy treba.

⁴ Boli orgánom mladočeskej strany.